

Murat Küçük (Cem Dergisi Genel Yayın Yönetmeni)

Geçtiğimiz Aralık ayında Helsinki’de gerçekleşen Avrupa Birliği zirvesinde, Türkiye’nin aday ülkeler arasında yer almasının ardından başlayan uyum süreci tartışmaları, kamuoyunda bütün canlılığı ile sürüyor. Ekonomiden kamusal reformlara, zorunlu din derslerinden hukuk sistemine, yerel yönetimden merkezi hükümete değin pek çok konuya ilişkin olarak yapılması gerekenler berber koltuğundan, aile çay bahçesine “tüm vatan sathında” vatandaşı derin “müzakerelere” garkederken, üst düzey devlet yetkililerimiz bürokratik tartışmalardan kurtulup bir türlü sadede gelemiyorlar! Bu konuda ilk inisiyatif alan devlet kurumu ise Diyanet işleri Başkanlığı oldu ve düzenlediği Uluslararası Avrupa Birliği şurası ile hepimizi şaşırttı. Yukarıdan birileri mi düğmeye bastı yoksa buna kendileri mi karar verdiler bilinmez ama, dört gün süren toplantının değerlendirilmesine geçmeden evvel, şimdiye dek Avrupa Birliği fikrine pek de sıcak bakmadığı bilinen Diyanet kadrolarını sırf bu nedenle olsun kutlamak üzerimize farz!

Türkiyeli, Avrupalı din ve bilim adamlarının katıldığı, Lozan Antlaşması ile azınlık statüsüne sahip cemaat temsilcilerinin ise vitrin olsun misali sadece açılış protokolüne davet edildiği şuraya, elbette Alevi yurttaşların oluşturduğu sivil toplum kuruluşlarından kimse çağırılmadı! Avrupa’dan Katolik, Protestan, Liberal Kalvinist Hıristiyan mezheplere mensup din adamları, Avrupa Birliği Türkiye-Avrupa Komisyonu Temsilciliği Başkatibi Neill Leonard ve diplomatik çevrelerin yanısıra, Türkiye’de yaşayan Yahudi, Ermeni, Süryani, Katolik cemaatlerin dini liderleri davet edilmişti. Türkiye Musevi Cemaati Hahambaşı Vekili izak Haleva, Ermeni Patriği Temsilcisi Dr. Kirkor Damatyan, Süryani Katolik Kilisesi Patrik Vekili Yusuf Sağ, Türkiye’deki Katolik Ruhani Reisler Kurulu Başkanı Louis Pelatre, Vatikan Büyükelçisi Luici Conti de davetliler arasındaydı. Belli ki Diyanet işleri Başkanlığı’nın bürokratları, ilk gün protokole davet ettikleri Hıristiyan ve Yahudi dini liderlerle, Türkiye’de dini hayatın çoğulculuğunu (!) sergilemiş, böylece ne denli hoşgörülü olduklarını Avrupa’ya “ders” şeklinde göstermiş olacaktı! şura’ya Fransa, Avusturya, İngiltere, İsveç, Almanya, Hollanda, Vatikan ve Danimarka’dan yirmibeş din ve bilim insanı katılırken, Türkiye’den yüz yirmi beş bilim insanı tebliğci ve müzakereci olarak yer aldı. Diyanet işleri Başkanlığı’nda görev yapan üst düzey bürokratlar, Avrupa’da görev yapan DiTiB görevlileri ve il müftüleri katılımcılar arasındaydı.

Program kitapçığında şura’nın alt başlığı “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türkiye’de Dini Hayat” olarak belirtilmişti. Ama Türkiye nüfusunun %20’sini oluşturan Alevilerin, sünnete aykırı pos bıyıklı “rafizi” dedeleriyle icra ettikleri sazlı sözlü acayip ibadetleri, elbette, haşa

Avrupa Birliği Sürecinde Diyanet'ten "Hoşgörü" ve "Diyalog" Hamlesi!..

Murat Küçük tarafından yazıldı.

---

dinden-minden sayılamazdı! Avrupa Birliği ile uyum sürecinde Batılı din adamlarıyla diyalog görüntüsünün, memleketimizin ve dahi Diyanet bürokratlarının geleceği bakımından faydası su götürmez bir gerçek idi. Bu nedenle şura'ya Süryani, Ermeni ve Yahudi temsilcilerin davet edilmesi, Avrupalı diplomatik çevrelere karşı "hoş bir manzara" oluşturabilirdi! Ancak bunca fetvaya karşın yüzlerce yıldır kendi bildikleri gibi yaşayan şu imana gelmez kızılbaşları bu "diyalog" işlerine karıştırmamanın elbette bir manası yoktu! Diyanet onlarla, pekala bildiği dilden "diyalogu" sürdürürdü. Hem onlar da müslüman kardeşlerimiz değil miydi? Eğer müslüman idiysele zaten mesele yoktu! Hoşgörü buraya kadardı!

Böylelikle "Osmanlı'da kilise, cami ve sinagog yüzlerce yıldır yanyana yaşamış", "Batı hoşgörüyü bizden öğrensin" teranesini geveleyip, üstüne Mevlana'nın Divanı Kebir'inden iki üç cümle sıralandı mı Avrupalı kefere, engin hoşgörümüz konusunda ikna dahi edilebilirdi.

Diyanet'in yeni hizmet politikaları!

The Marmara Oteli'nde düzenlenen şura'nın açış konuşmasını DiB Başkanı M. Nuri Yılmaz yaptı. Yılmaz, toplantının amaçlarını; "Helsinki Zirvesi'yle başlayan yeni süreçte, Başkanlık olarak uyum çalışmalarına katkıda bulunmak, hizmet politikalarımızı gözden geçirerek uyumu kolaylaştıracak boyutlara ulaştırmak, toplumumuzun beklentilerine cevap verebilecek hizmet ve faaliyetleri tesbit etmek, bu doğrultuda yeni hedefler belirlemek, Avrupa Birliği, Avrupa Birliği ile ilişkiler, Avrupa ve ülkemizde dini hayat, dini alanlarda karşılaşılan problemler, arayışlar ve çözüm yolları, yeni yüzyılda dinin anlatım metodu, din-siyaset ilişkisi ve insan hakları gibi konuları görüşüp müzakere etmek, dinler arası diyalog çalışmalarını daha da pekiştirmek" şeklinde özetledi.

Yılmaz, "ülkemizde dini hayat"tan sadece kendisi gibi inananları kastedip, "laik" memlekette yıllardır hukuk mücadelesi veren Alevi yurttaşların taleplerine "aramızda bir fark yokki! Onlar da bizim kardeşlerimiz" şeklinde başlayıp, "eğer müslümansanız niye namaz kılmıyorsunuz? Niye hacca gitmiyorsunuz? Niye ramazan da oruç tutmuyorsunuz?" şeklinde uzayıp giden şahane demagoji ile yıllar yılı kulak tıkadığından, bu talepleri dinleyip de "hizmet politikalarını gözden geçirme" babında herhangi bir diyaloga filan girmeyi gereksiz ve hatta topluma "nifak sokma" olarak algılıyor olmalıydı ki konuşmasında bu konuya değinmedi.

Ecevit'ten tarih dersleri!

Alevilerin ardarda cemevlerini inşa ettiği, eşitlik talepleriyle devlet kapısını aşındırdığı günlerde İstanbul'un orta yerinde düzenlenen şura'da Avrupa'ya "hoşgörü" dersi veren siyasetçilerimiz arasında Başbakan Bülent Ecevit en ön sıradaydı. Daha geçen yıl ki seçim bildirgelerinde farklı inançların Diyanet bünyesinde yer alacağını vaadeden Ecevit, şura'nın açılışında yaptığı konuşmada ise, Sünni İslam'ı vatandaşa tek tip bir üniforma gibi dayatıp, toplumun dinini-imanını tayine soyunan DiB'in yarattığı sorunlara değinerek yararlı bir tartışmayı başlatmak yerine, Avrupa ile derin tarih polemiklerine girerek Diyanet bürokratlarının yüreğine su serpti.

"Türkler yaklaşık 600 yıldır Avrupa'nın etkin bir unsurudur. Avrupa'nın büyük bir bölümü yüzlerce yıl Osmanlı Türk egemenliğinde yaşamıştır. Osmanlı egemenliğindeki bütün toplumlar kendi dinlerine, mezheplerine ve dillerine, hiç bir baskı altında kalmaksızın sahip çıkmışlardır" diyerek resmi tarihin temel savlarını ardarda sıralayan Başbakan'ın konuşması, Doğu'da varolmuş tasavvufi geleneği Osmanlı'nın ve günümüz Türkiye'sinin belirleyici zihniyeti imiş gibi sunarak yüceltmekten ibaret idi.

"Türk ulusu sadece Avrupalı değildir. Aynı zamanda Orta Asyalıdır, Ortadoğuludur, Kafkasyalıdır, Karadenizlidir, Doğu Akdenizlidir. Türk ulusunun bu karma kimliği, Avrupalılık açısından onun bir eksikliği değil, zenginliğidir" diyen Ecevit, bu zenginliğe Avrupa'nın itirazı varmış gibi Türkiye'nin yerel kimliklerini öne çıkartırken, sözünü ettiği zenginliğin devlet tarafından niye yok sayıldığına ise hiç deyinmedi ve konuşmasını Avrupa'yı ırkçılıkla suçlayarak sürdürdü!

"Bu gerçeklere karşın Avrupa'da kimi çevrelerin hala Avrupalı kimliğimizi tartışmaları ilginç bir aymazlık örneğidir. Kanımca bunun iki nedeni vardır. Nedenlerden biri ırkçılığın Avrupa'da hala önemli bir etken olmasıdır. Biri de Avrupa Birliği'ni, bir Hıristiyan Kulübü görme eğiliminin hala etkisini bir ölçüde sürdürmesidir. Son yıllarda yapılan kamuoyu yoklamaları, Batı Avrupalıların üçte ikisinin ırkçı olduğunu göstermiştir. Bundan bir çok Avrupalının vicdan azabı duymaya başladığı, Avusturya'daki son seçim sonuçlarına gösterilen tepkiden bellidir. Oysa Türklerde ırk ayrımcılığı kavramı yoktur ve olamazdı. Çünkü Türkiye bağlamında Türk ulusu, değişik ülkelerden, değişik dinlerden, değişik etnik kökenlerden gelen insanların yüzyıllar boyunca ayrımsız kaynaşmalarının ürünüdür."

Doğrusu insan bu sözleri işitince hangi birine itiraz edeceğine şaşırıyor. 11kemizin on yıllardır yaşadığı siyasal, sosyo-kültürel sorunları, bu sorunların temelinde yatan etnik, dini faktörleri, spekülâtif tarih değlendirmeleri ile hiç yaşanmamışa indirgeyen Başbakan'ın "derin" tarih

bilgisi ile gerçekleştirdiği analiz tek kelime ile harika! Bu dikensiz gül bahçesi misali tarih kurgusu ve memleket analizi ile Ecevit'in varmak istediği ne ola ki? "Bizde sorun yok. Hoşgörü de, insanlık da bizde. Avrupa kendisine baksın" diyerek meselelerimizin çözümüne ne gibi bir katkı yaptığını düşünüyor? Oysa inanç konusu Türkiye'nin sorunlu alanlarından birini oluşturmakta. İyesi olmak için kapısını aşındırdığımız Avrupa Birliği ise inançlar karşısında devletin tarafsızlığına vurgu yaparak Türkiye'de Diyanet işleri Başkanlığı ile temsil olunan tek sesliliğin yıllardır ortada duran sakıncalarına işaret ediyor. Her şey bir yana; madem ülkemiz böyle güllük gülistanlık, o halde Türkiye'nin Alevi yurttaşları neye itiraz etmekte ve neden kendilerini yok sayan kültür politikaları karşısında, farklılıklarının altını çizme ihtiyacı duymaktadırlar?

Başbakanın Avrupa'ya yönelttiği ırkçılık suçlamasının yanısıra, Türklerde ırk ayrımı diye bir kavramın bulunmadığı iddiası ise Batı ile Doğu arasında yaşanmış ve yaşanabilecek tüm sorunlarda problemlili tarafın Avrupa olduğunu peşinen ilan eden sağlıklı bir bakışın ürünü. Böylesine siyah-beyaz bir mantığı, özendirilmesi gereken bir etkileşimin başlangıcında öne çıkartmaktan çekinmeyen Başbakan, kendisine yönelik olarak beslenen Avrupa Birliği sürecinde olumlu bir faktör olma umudunu nasıl kırdığının acaba farkında mı?

Bununla da kalmıyor Ecevit ve Batı'da radikal islami akımların sınırlanabilmesi için, Diyanet işleri Başkanlığı'nın otorite olarak kabul edilmesini, tıpkı Türkiye'de olduğu gibi Avrupa ülkelerinde de islam'ın Diyanet aracılığıyla kontrol edilmesini öneriyor!

Diyanet'in bu konuda çok başarılı ve ikna edici olduğunu düşünüyor olmalı ki, Cemalettin Kaplan'ın da bir zamanlar resmi personeli arasında yer aldığı kurumu, şimdi "Kaplancılar" ve benzeri grupların etkinliklerine engel olabilmek için tavsiye edebiliyor!

"Avrupa Birliği ülkelerinde giderek yaygınlaşan çağdışı islami akımlar da ancak Diyanet işleri Başkanlığı'nın katkılarıyla sınırlanabilir. Berlin idare Mahkemesi'nin son zamanlarda Diyanet işleri Başkanlığı'mızın Almanya'daki etkinliğine çıkardığı güçlük bu açıdan son derece tehlikelidir. Bu uygulama devam ederse, hele başka bölgelere ve ülkelere de yayılırsa, Avrupa Birliği'ndeki Türk çocukları çağdışı bağnaz akımların etkisinde kalabilirler. O yüzden de çağdaş yaşama ve buldukları ülkelere uyum sağlamaları çok zorlaşabilir" diyen Ecevit, Batı'ya "sorun çözücü" olarak dayattığı Diyanet'in ülkemizde yarattığı tartışmaları ise herhalde görmezlikten gelmeyi yeğliyor. Eğer öyle olmasaydı, şura'da yaptığı konuşmada üstü kapalı bir biçimde de olsa bu konuya değinir, kültürel zenginliği Batı'ya karşı içi boş bir söylem olarak öne sürmek yerine, o zenginliğin yurttaşlar arasında çoğulcu bir zihin yapısını oluşturabilmesi için demokratik bir tartışma sürecinin başlatılmasını teşvik edebilirdi. Devlet eliyle Sünni islam'ın finanse edildiği Türkiye Cumhuriyeti'nde, Osmanlı'daki şeyhülislamlık kurumunun devamı olarak

Murat Küçük tarafından yazıldı.

---

yaşatılan ve açıkça devletin laiklik ilkesi ile çelişen Diyanet işleri Başkanlığı'nın, bizatihi kendisi sorun kaynağı iken "şifa niyetine" Batı'ya sunulması ise ancak Ecevit gibi deneyimli bir politikacının dehasının ürünü olabilir!

Türkiye kendi eciş bücüş çözümlerini Batı'ya dayatmak yerine, çoğulcu demokrasinin ilkelerini kavramaya çalışmalı. Bunun öncülüğü ise siyasi liderlerimize düşüyor. Hemen her aktüel konuda Batı-Doğu çekişmesinin yaşandığı memleketimizin tarihi, kültürel konumunun Avrupalılar tarafından tartışılmasına alınmak ve "Hıristiyan kökenli Avrupalı devşirmeler" yolu ile "Avrupalılıkla Türklüğün içiçe geçtiği" yolunda manifestolar beyan etmek yerine, eleştiri konusu edilen sorunlarımızı açıklıkla konuşmanın vakti gelmedi mi? şair Başbakan'ımız, entellektüel birikimi ile gereksiz tarih polemiklerine girip Avrupalılığımızı "ispat"a kalkışmak yerine, şura dolayısıyla Diyanet'e yönelik yeni bir yaklaşımın işaretlerini vermesi, Türkiye'de siyasetin henüz tükenmediğini Avrupa'ya göstermesi kuşkusuz çok daha doğru bir adım olurdu.

Kopenhaag ve Fazilet!

şura'nın açılışında konuşan Fazilet Partisi Genel Başkanı Recai Kutan da, Yunus Emre ve Mevlana'dan söz açarak, onların temsil ettiği değerlerin Kopenhaag Kriterleri'nden "çok daha ileride" olduğunu söylemeden duramadı!

"Avrupa Birliği'nin ortaya koyduğu standartlar, insanlığın ulaştığı ileri bir medeniyeti temsil etmekle kalmıyor, henüz bu standartları yakalayamamış, gelişmekte olan ülkelere de ışık tutuyor." diyen Kutan, Avrupa Birliği fikrine artık neden karşı olmadıklarını ise şu sözlerle açıkladı: "Biz Avrupa Birliği'nin sırf ekonomik birlik, ya da aynı dine inananların, aynı kültüre inananların, hatta bir coğrafi kıtanın birliği olarak değil, insanlığın ulaştığı evrensel değerlerin bir ifadesi olduğuna inanıyoruz. Bütün bunlar islam'a aykırı şeyler değildir. Aslında islam'ın kabul ettiği, islam toplumlarının da bugün ihtiyacı olan önemli değerlerdir. Türkiye, bu değerlere en yakın islam ülkesidir. Bu değerlere ulaşmak için, daha fazla gayret gösterilmesi kaçınılmazdır."

Fazilet'in "inanç özgürlüğü" ve Aleviler!

Kutan bu sözlerin ardından Türkiye'nin stratejik yapısı ve geçirdiği süreç nedeniyle Avrupa Birliği değerlerine uyum sağlamada acele etmesi gerektiğini belirterek, aydınların, siyasetçilerin ve düşünürlerin "bağnazlığı, önyargıları bırakıp" ortak hedefte birleşmesini istiyor ve sivil bir

anayasa çağrısı ile devam etti:

“Türkiye acilen bireysel özgürlükleri temel alan, değişmez demokratik prensipleri kapsayan, Kopenhag Kriterleri’ne uygun sivil bir Anayasa hazırlamalıdır. Yerel yönetimlere geniş yetkiler verilmeli, dil, din, etnik sorunlar konusunda, muhakkak surette Avrupa Birliği Kriterlerine uyulmalıdır. Bütün bunların, islam’la çelişir bir yanı olmaması bir zorluk olarak değil, aksine ülkenin işini kolaylaştıran bir önemli unsur olarak değerlendirilmelidir. Avrupa Birliği ülkeleri, din devlet ilişkileri konusunda iyi bir örnektir. Amacımız, Türkiye’yi o noktaya getirmektir. Kanaatimizce Türkiye bu konuda Avrupa Birliği ilkelerini benimserse, Türkiye’de artık dini hayat tartışılıyor olmaktan çıkar. Yani taşlar yerli yerine oturur.”

Kutan’ın önemli doğrular içeren konuşması belli ki “28 şubat süreci”ne göndermelerle yüklü. Ama 28 şubat’la birlikte demokrasiyi ve “Avrupa Birliği’nin evrensel ilkeleri”ni keşfeden Fazilet Partisi Lideri’nin, daha iki yıl önce Alevilerle ilgili söylediği sözleri nereye koymalıyız? Hatırlayacaksınız, dış politika ile ilgili değerlendirmelerde bulunurken Suriye’de “sapık Alevi anlayışı”nın iktidarda olduğunu söylemiş, o an hazır bulunan kimi milletvekillerinin uyarısıyla, özü kabahatinden büyük açıklamalara girişip vaziyeti kurtarmaya çalışmıştı! Fazilet Partisi Genel Başkanı’nın Avrupa Birliği ile ilgili sözlerinde samimi mi olduğu yoksa, Anayasa Mahkemesi’nde süren kapatma davasının karar arefesinde, Batı dünyasına açık bir profil vererek şirin görünmeye mi çalıştığı sorusu ister istemez zihinlerde yer buluyor. Ama bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz nokta, Kutan’ın bugünlerde referans gösterdiği Kopenhag kriterlerine uymamaktan kaynaklandığını belirttiği sorunlar nedeniyle, mağdur ve mazlum rolünü sadece ve sadece kendisi gibi düşünenlere yakıştırmaması. Türkiye’nin dini hayatında “taşların yerine oturtulması”ndan söz eden Kutan, inanç özgürlüğü bahsinde Kopenhag Kriterleri’ni öne sürerken, şimdiye dek inançlarını gizleyerek yaşayan Alevilerin de “inanç özgürlüğü” hakkı olduğunu kabul etmekte midir? Kendisi ya da ulusal olma iddiası taşıyan partisi, Alevi yurttaşların inançsal sorunları karşısında ne türden çözüm önerileri getirmiştir. Laik devlet eliyle Alevileri yok sayıp, her fırsatta Sünnileştirmeye çalışan Diyanet İşleri Başkanlığı’nın varlığını, Avrupa Birliği’nin din-devlet ilişkileri konusundaki temel yaklaşımları çerçevesinde nasıl değerlendirmektedir? Devletin, Alevi yurttaşların varlıklarını ve dini ihtiyaçlarını yok saymasına karşı çıkmakta mıdır? Devletin tek tip kültür politikasını eleştirmekte midir? Zorunlu din derslerinin kaldırılması için şimdiye dek parti olarak bir girişimde bulunmuş mudur? Yoksa türban sorununda Avrupa Birliği’ni ve Kopenhag kriterlerini hatırlatırken, Alevilere yine medrese uleması ağzı ile konuşmayı mı tercih etmektedir? “Avrupa Birliği ülkeleri, din devlet ilişkileri konusunda iyi bir örnektir. Amacımız Türkiye’yi o noktaya getirmektir” derken, Avrupa’nın mezhep çoğulculuğunu kabul eden, şu ya da bu mezhebi esas ya da asıl kabul etmeyen temel yaklaşımı konusunda yurttaşlara, topluma ve ülkemize ne önermektedir? Toplum olarak Avrupa Birliği’nin değerlerine ulaşabilmek için aydınlara, düşünörlere, siyasetçilere çağrı yapıp, “bağnazlığın ve önyargıların” terkedilmesini isterken, kendisi hangi önyargılarından sıyrıldığını belirtmekte ve parti içi bir özeleştiri süreci başlatmayı düşünmekte midir?

“Batılı ülkeler hem faşizmin, hem de proleterya diktatörlüğünün tehdidinden, özgürlükleri genişleterek kurtuldu. Türkiye'nin korkularını atmasının tek yolu, aynı şekilde özgürlükleri genişletmesidir. insanların, içinde yaşadığı topluma ilişkin isteklerini, düşüncelerini, serbestçe tartışmasından, dini ve vicdani taleplerini ortaya koymasından daha normal ne olabilir? insanların, kendi hayatlarını ilgilendiren kararlara mümkün olduğunca katılabilmeleri için alan açmak, ne ülkeye, ne de devlete zarar verir. islam dünyasının tek demokratik ülkesi olan Türkiye, tek laik islam ülkesi olma iddiasında olan Türkiye, artık bunları aşmalıdır. Bu bakımdan umutsuz değiliz. Türkiye bunları mutlaka aşacaktır. insanları siyasi görüşlerinden dolayı dışlamak, kılık kıyafetlerinden dolayı dışlamak, istikrarı bürokratik iktidarlarda aramak, Türkiye'nin zihinsel olarak çoktan aştığı konulardır. ...nümüzdeki yıllar, Türkiye'de süratle taşların yerine oturduğu yıllar olacaktır... Bürokratik demokrasiden, çoğulcu ve katılımcı demokrasiye geçtiğimizde, bütün bu sorunların çözüleceği, Türkiye'de sosyal, siyasal ve dini hayatın normale döneceğinden endişemiz yoktur. Bu değerlere ulaşmış bir Türkiye, esasen bu değerleri kendi inancı içinde zaten kabul etmiş bir Türkiye, Avrupa ile Ortadoğu islam ülkeleri, Türki Cumhuriyetler arasında vazgeçilmez bir köprü olacaktır.”

Demokrasi ve özgürlükler konusunda samimi olduğuna inanmak istediğimiz ana muhalefet partisi liderinin konuşması, örneklerine daha önceleri de bol bol rastladığımız “içeriden” ve “dışarıdan” farklı okumalara konu edilebilecek bir ustalıkla hazırlanmış! Metin, Kopenhag Kriterleri'nden söz edip soyut ve teorik bir düzlemde ilerlerken, inanç ve ifade özgürlüğü bahsinde “kılık kıyafetlerinden dolayı dışlanan insanlar”dan, ama sadece onlardan söz açmayı yeterli buluyor. ...te yandan “Türk aydınının millete uymayan statükocu muhafazakar yapısı”ndan bahsedip, bu yapının Avrupa Birliği sürecinin önündeki önemli engellerden biri olduğu öne sürülürken, “Türk aydını” ve “millet” meselesinin ciddi biçimde kategorize edildiğini de belirtelim. Aydın ve millet kavramlarını belirli imajlarla örtüştürme çabası, bize göre, hadi biraz da hafiyelik yapalım, anti demokratik bir zihniyetin yakayı ele verişinden başka bir şey değil! ,ünkü ne “Türk aydını”, ne de “millet” doğru bir tanımlama olarak ele alınmıyor bu konuşmada. Aydın ile kendileri gibi düşünmeyen devletçi elit kastedilmekte ve kavram gözünün yaşına bakılmadan tahrif edilmekte. “Millet” derken söylenmek istenen ise, toplumun, sadece kendileri gibi düşünen dindar yurttaşlarını kasteden bir ifadelendirmeden ibaret.

AB Temsilcisi'nden hatırlatmalar:

“AB inançlarınızla değil inançlarınıza sahip çıkmanızla ilgilenir”

şura'nın açılış konuşmalarında ne Başbakan, ne de ana muhalefet lideri Diyanet eliyle sürdürülen tek tip inanç dayatmasının sakıncaları üzerinde durmazken, bu konuda üstü kapalı eleştiri, Avrupa Komisyonu Ankara Temsilcisi N. Leonard'dan geldi. Leonard konuşmasına öncelikle Avrupa'da devlet ve din arasındaki ilişki konusunda "tek bir model" bulunmadığını vurgulayarak başladı ancak hemen bu sözlerin ardından, bu ifadenin, konuya ilişkin genel bir uzlaşma bulunmadığı anlamına gelmediğini kaydetti. Leonard'ın konuşmasının bir bölümü şöyle:

"AB üye devletleri, bir kimsenin kimlik belgelerinde hangi dine mensup olduğunun belirtilmemesi konusunda mutabakata varmışlardır ve farklı inançları benimseyen vatandaşlar arasında ayrımcılık yapmak yasaklanmıştır. İstisnalar ancak insan haklarına ilişkin daha geniş konular ortaya çıktığında yapılmaktadır. ...rneğin, kadın-erkek eşitliği konusunda ya da din toplumlar arasında ihtilaf çıkma riski bulunduğu anda. Bu durumda, Devletin görevi zayıf olanı korumaktır. ..Bir kişinin inançları diğer vatandaşların inançlarından farklıysa, varsayımımız odur ki, Devlet bu kişiye diğerlerinden farklı bir muamele yapmayacaktır; ancak eğer bu kişi aynı inancı paylaşmayan kişilerce baskıya maruz kalırsa, Devlet onun farklı inanç hakkını savunacaktır. Bu, İrlanda'daki bir Müslüman için de, Türkiye'deki bir Protestan için de, Almanya'daki bir ateist için de geçerlidir. AB inançlarınızla değil, inançlarınıza sahip çıkmanızla ilgilenir."

Gelelim şura'da konuşulanlara; Prof. Dr. Kadir Arıcı'nın tebliğinde ifadesini bulan, "Avrupa insan haklarına yüzlerce yıllık mücadele ile ulaşmıştır. Oysa bizde bin yıl evvel insan hakkı vardı. İnanca saygı bizim kültürel normlarımızda var" resmi savı, akademisyenlerin önemli bölümünün temel yaklaşımını oluşturdu. Şura'ya katılan Türk bilimadamlarının büyük bir kısmı Diyanet çevresinden idi. Sunulan tebliğler de çoğu kez, Batı karşısında Doğu uygarlığının savunulmasına hasredilmiş çalışmalardan ibaret idi. Dr. İsmail Karagöz "Dinin Anlatılmasında Kitap ve Sünnet Bütünlüğü" Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. İsmail Yakıt "Kuran Açısından Devlet ve Egemenlik Kavramları", Elazığ Müftüsü Doç. Dr. Fikret Karaman "Avrupa Birliği'nde Din Faktörü ve Sorumluluklarımız", Konya Selçuk Üniversitesi'nden Prof. Dr. Mehmet Aydın "Diyalog Açısından İlahi Dinlerin Birbirlerine Yaklaşımı", Viyana Din Hizmetleri Müşaviri Abdullah Ceyhan "Dinin Toplum Üzerindeki Etkisi", İTİ'den Dr. Muhsin Kadioğlu "Yeni Binyılda İslam'ın Siyasallaştırılması", Gazi Üniversitesi'nden Kadir Arıcı "Avrupa Birliği ve Türk Hukuku'nda İşyerlerinde Din ve İbadet Hürriyeti", Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nden Prof. Dr. Nevzat Y. Aşıkoğlu "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın AB Ülkelerindeki Türklere Yönelik Hedef ve Politikaları Üzerine", Prof. Dr. Muzaffer Andaç Almanya'daki Yeni Dini Görüşün Nedenleri", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Yrd. Doç. Mahmut Aydın "Müslüman Hıristiyan Diyalogu Bağlamında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Adaylığı", Doç. Dr. Hüseyin Tekin Gökmenoğlu "Farklı Toplumlarla Yaşama ve Kişilik Haklarının ...nemi", Doç. Dr. Şahin Filiz "İlkemizde Dini Arayışlar", Konya Selçuk Üniversitesi'nden M. Ali Kirman "Batıda Ortaya Çıkan Yeni Dini Hareketlerin Karakteristik ...zellikleri", M. Hayri Kırbasoğlu "Ne İslamsız Demokrasi Ne De Demokrasiziz İslam", Prof. Dr. Nesimi Yazıcı "Osmanlılarda Bir Arada Yaşama Tecrübesi ve Dini Müsamaha Üzerine Bazı Değerlendirmeler" başlıklı tebliğlerini sundular.

Resmi tarihin, bilim çevrelerince çoktandır eleştiri konusu edilmeye dahi değer bulunmayan tezleri toplantılar boyunca sıkça yineleni. Sünni islam'ın dogmaları "Türkiye'de dini hayat"ın tek gerçeği imiş gibi tebliğlerin bir bölümü de Sünni islam'ın iç tartışmalarıyla sınırlıydı ve bizce bu toplantının içeriği ile ilgisi yoktu.

şura'da Avrupa'da yaşayan müslümanlar da konu edildi. Milli Görüş ve benzeri oluşumların Batı tarafından tanınmaması gerektiği vurgulanarak, islam'ın tek adresi olarak Diyanet gösterildi. "Diyanet'in tartışılmasından vazgeçilmelidir. Bunlar ülkelerin iç işleridir" diyen DiB Danışmanı Oğuz Kalelioğlu, Avrupa ülkelerinin aşırı uçları desteklediğini öne sürdü. "Biz müslümanlar olarak şanslıyız. ,ünkü son dinin mensuplarıyız. Bizim kutsal kitabımız diğer dinlerle ilgili çok doğru ve güzel bilgiler vermektedir. Tüm peygamberleri tanıyoruz. Ama Avrupalılar islam ile ilgili doğru bilgilere sahip değil" diyen Kalelioğlu, Fransa'nın şah döneminde bu ülkeye siyasi sığınma talebinde bulunan Humeyni'yi desteklediğini söyledi ve halen Almanya'da yargılanmaları devam eden radikal islami grup "Kaplancı"lara Almanya'nın göz yumduğunu öne sürdü. "Siyasi, askeri, ekonomik bütünlüğünü sağlamaya çalışan Avrupa, biraraya gelerek müşterek mesajlar vermelidir. Aşırı uçlar tanınmamalıdır. Onların faaliyetlerinin ne amaç taşıdığı tesbit edilmelidir" diyen DiB Danışmanı Kalelioğlu, Diyanet'in Avrupa'da daha etkin hizmet vermesi için sözkonusu ülke hükümetlerinin yardımcı olması gerektiğini belirtti.

Avrupa'dan davet edilen bilimadamlarının sunuşları, Türkiyeli katılımcıların tebliğleri ile karşılaştırılığında tarihsel polemikler ve Doğu-Batı uygarlıkları üzerine ideolojik saplantılar yerine somut ve güncel sorunları anlamayı, teknik düzlemde doğru bilgilendirmeyi amaçlayan gerçekten yararlı olabilecek çalışmalardı. 4 yıl önce Cem Vakfı'nın düzenlediği Uluslararası Din-Devlet ilişkileri Sempozyumu'nun konukları arasında yer alan Hans Wötzing "AB 1lkelerinde Bulunan Devlet Okullarında Din Dersleri", Viyana 1niversitesi Uygulamalı ilahiyat ve Din Psikolojisi Enstitüsü Protestan ilahiyat Fakültesi ...ğretim 1yesi Prof. Dr. Susanne Heine, "Hıristiyan Bakış Açısından Avrupa'daki islamiyet", Hollanda Leiden 1niversitesi'nden Prof. Dr. Nasr H. Abu Zayd "Klasik islami Düşüncede Rasyonel Dini Düşünce", Alexander H. De Groot "Türkiye'de Dini Hayat ve Avrupa Birliği", yine Leiden 1niversitesi Din Tarihi Bölümü'nden P. S. Van Koningsveld "Hollanda'da imamların imajı, Kanuni Durumları, Politik Tartışmalar ve Genel Bilgi", Sabine Kroissenbrunner "Tartışma Yerine işbirliği, 1990'lı yıllarda Avusturya'daki Müslüman Kadınların Dini ve Politik Hareketleri", Dr. Ralf Geisler "Almanya'daki Devlet Okullarında islami Eğitimle ilgili tartışmalar", Noel Treanor "Kilise, Din ve Avrupa Topluluğu Arasındaki ilişkiler" başlıklı tebliğlerini sundu. Avrupa Topluluğu'nun hukuk kurallarında ve hazırlanan kanunlarda kiliseye, şu ve ya bu dine herhangi bir atıfta bulunmadığını belirten Avrupa Birliği Episkopal Komisyonu Genel Sekreteri Noel Treanor, ancak farklı mezheplerin ve reform kiliselerinin AB'den beklentilerini ifade edebilecekleri kurumların oluşumu için gerekli zeminin hazırlandığını söyledi. AB üyesi ülkelere mensup din adamları arasında komisyonlar oluşturulduğunu ve Avrupa Birliği düşüncesine katkıların tartışıldığını anlatan Treanor, AB ile "din" arasında kurulan "ilişki"nin, gayri resmi bir ilişki olduğunu aralarında resmi bir bağ

bulunmadığını belirtti.

Treanor bütün bunların altını çizirken, belli ki Türkiye kamuoyunda Avrupa Birliği'ne ilişkin "Hıristiyan kulübü" yargısına atıfta bulunmaktaydı. AB, kilise ile arasında resmi düzeyde bir bağ olmadığını belirtirken, uyum sürecinde, Türkiyeli din adamlarının da Başkent Brüksel'deki çalışmalara katılabileceğini vurgulad. Peki Avrupa'yı sık sık "Hıristiyan kulübü" olmakla suçlayanlar, Türkiye'de Diyanet'in Başbakanlığa bağlı resmi bir kurum olmasını nasıl açıklayacaklar. Sadece Sünni İslam'ın görüşlerini temsil edip, farklılıkları yok saydığı için, tüm inançlar karşısında eşit mesafede durması gereken Türkiye Cumhuriyeti'nin laiklik ilkesi ile çelişen Diyanet'e orta yerde dururken, biz de kilise yok, ruhban sınıfı yok demenin de pek bir anlamı yok çünkü Diyanet'in hiyerarşik kurumsal yapısının kendisi bizzat kilisedir. Hem de devletin resmi kilisesi!

AB kriterlerinin Türkiye'de doğru dürüst bilinmediği, bilgi eksikliğinin ise sürekli olarak ön yargıları beslediği ortada. Batı'nın din kurumu ile ilişkisi üzerine daha yoğun ve dikkatli bir gözlem, tecrübelerden yararlanmamızı da sağlayacak.

şura'da alınan kararlar

Uluslararası Avrupa Birliği şurası'nın son günü DiB Başkanı M. Nuri Yılmaz tarafından okunan sonuç bildirgesinde, tavsiye niteliğinde alınan kararlarda; "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne bir çok alanda uyum sağlama gereği gibi, AB'nin de kendisini, en azından benzer bir zihinsel uyuma tabi tutması gerekmektedir" denildi. Radikal oluşumları önlemek için Diyanet işleri Başkanlığı'nın yaygın din eğitiminde daha etkin olması istendi. Dini metinlerin anlaşılması ve yorumlanabilmesi için yeni yöntem ve bakış açıları geliştirilmesi gerektiği vurgulandı. Satanizm'e karşı ailelerin uyarılması, cami imamlarının vaazlarında düzgün, sade ve anlaşılır bir Türkçe kullanması ve Avrupa Birliği'ndeki gelişmeleri izlemek için Brüksel'de temsilcilik kurulması önerildi.

şura boyunca akşamları çeşitli etkinlikler düzenlendi. Bunlardan biri de Kilise müziği ile Türk Tasavvuf Müziği'nin birlikte sunulduğu bir konser idi. Batı ve Doğu uygarlıklarının buluşmasını anlatan bu konser, tasavvufu uzunca bir dönem sakıncalı bulmuş medrese geleneğinin günümüzdeki temsilcileri için bir ilerleme mi sayılmalı bilemiyoruz. Ama ortada olan gerçek şu. Türkiye'de dini hayatın, tüm yoksaymalara karşın yaşayan önemli bir kesimi Diyanet'in şurasında bir kez daha görmezlikten gelindi. Batı ile Doğu'nun buluşmasında hoşgörüden söz edenler, Batı'da farklı inanç ve mezhepler arasında oluşmuş uzlaşmanın aksine, kendi içlerinde

varolmuş farklılıkları bugün de yok saymaya devam ediyorlar. Türkiye laikliğin özüne aykırı Diyanet'in varlığını bu toplantıda da konuşamadı.

çok dilli, çok etnili, çok dinli bir ailenin üyesi olma yolunda ilerleyen Türkiye, Müslümanlığın Sünni yorumu dışında hiç bir inancı tanımayan tek sesli yapısını sürdürecektir mi? Batı'nın, Türkiye'ye dinler karşısında tarafsız devleti hatırlatması bu nedenle önemli. Tabi bu konuda söz yine dönüp dolaşıp siyasete geliyor. Türkiye sorunlarını siyasi arenada konuşup çözüm yolları üretebilecek mi? Alevileri bir "folklor" ve "meşrep" olarak kabul buyuran Diyanet işleri Başkanı M. Nuri Yılmaz'ın Avrupalı kilise temsilcileriyle başlatmaya razı olduğu diyalogdan ne anladığı başlı başına ayrı bir sorun ama inanıyoruz ki diyalog süreci boyunca demagoji yapma şansımız gitgide azalacak, evrensel doğrular belirginleşecek ve bir gün, gerçek diyalogun, gerçek hoşgörünün Lozan Antlaşması ile kabul edilecek bir hukuktan öte, toplum olarak hep birlikte aşmamız gereken zihinsel bir dönüşümle inşa edilebileceği de kavranacak.